בס״ד, וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ **כְּזֹהַר** הָרָקִיעַ, וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד. גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, **סוֹד** יי לִירֵאָיו, וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם. וִיהִי נֹעַם יי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ. טוֹב אַתָּה וּמֵטִיב לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ.

12. ויחי. על פטירתו של רבי יצחק (בראׄ ריז/ב-ריח/ב)[1]

רִבִּי יִצְחָק הֲוָה יָתִיב יוֹמָא חַד אֲפִתְחָא דְּרִבִּי יְהוּדָה, וְהֲוָה עָצִיב. יום אחד, ישב רׄ יצחק בפתחו של רׄ יהודה והיה עצוב. **נָפִיק רִבִּי יְהוּדָה, אַשְׁכְּחֵיהּ לְתַרְעֵיהּ** יצא רׄ יהודה ומצא אותו בפתח (ביתו) **דְּהֲוָה יָתִיב וְעָצִיב,** יושב עצוב.

- **אָמַר לֵיהּ: מַה יוֹמָא דֵּין מְשָׁאָר יוֹמִין?** אמר לו: מה יום מיומיים?
- **אָמַר לֵיהּ: אָתֵינָא לְגַבָּךְ, לְמִבְעֵי מִינָּךְ תְּלַת מִלִּין** אמר לו: באתי אליך כדי לבקש ממך שלוש בקשות.

א. **חַד, דְּכַד תֵּימָא מִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא, וְתַדְכַּר מֵאִינּוּן מִלִּין דְּאֲנָא אֲמִינָא,** הראשונה: כשתאמר דברי תורה ותזכיר את הדברים שאמרתי **דְּתֵימָא לוֹן מִשְּׁמִי בְּגִין לְאַדְכָּרָא שְׁמִי.** אמור אותם בשמי, על מנת להזכיר את שמי (כדי שיהיו שפתי דובבות בקבר).

ב. **וְחַד דְּתִזְכֵּי לְיוֹסֵף בְּרִי בְּאוֹרַיְיתָא.** השנייה: תלמד תורה את בני יוסף.

ג. **וְחַד, דְּתֵיזִיל לְקִבְרֵי כָּל זַ׳ יוֹמִין, וְתִבְעֵי בָּעוּתֵיךְ עָלַי.** השלישית: לך לקברי כל שבעת הימים ותבקש עלי רחמים.

- **אָמַר לֵיהּ: מִנַּיִן לָךְ?** אמר לו: מנין לך (שאתה עומד למות)?
- **אָמַר לֵיהּ: הָא נְשָׁמְתִי אִסְתַּלְּקַת מִינִּי בְּכָל לֵילְיָא,** אמר לו: הרי כל לילה, נשמתי מסתלקת ממני **וְלָא אַנְהִיר לִי בְּחֶלְמָא כְּמָה דְּהֲוָה בְּקַדְמִיתָא.** ואינה מאירה לי בחלומי כמו תמיד. **וְעוֹד דְּכַד אֲנָא מַצְלֵינָא וּמָטְינָא לְ׳שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה׳** כשאני מתפלל ומגיע ל׳שומע תפילה׳ **אַשְׁגַּחְנָא בְּצוּלְמֵי דִּילִי בְּכוֹתְלָא, וְלָא חָמִינָא לֵיהּ** אני מתבונן בצל שלי שבכותל ואיני רואה אותו. **וְאֲמִינָא דְּהוֹאִיל וְצַלְמָא אִתְעֲבַר וְלָא אִתְחֲזֵי,** אמרתי, מאחר והצל עובר ואינו נראה, **דְּהָא פָּרוֹזָא נָפִיק וְכָרִיז.** סימן שכך מכריז הכרוז (בשמיים), **דִּכְתִיב (תהל׳ לט 7): אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ: כָּל זְמָנָא דְּצוּלְמָא דְּבַר נָשׁ לָא יִתְעֲבַר מִנֵּיהּ** כל הזמן שצלם האדם לא עובר ממנו **יִתְהַלֵּךְ אִישׁ, וְרוּחֵיהּ אִתְקַיְּימָא בְּגַוֵּיהּ** ורוחו נשארת בתוכו. **אִתְעֲבַר צוּלְמָא דְּבַר נָשׁ וְלָא אִתְחֲזֵי, אִתְעֲבַר מֵהַאי עָלְמָא** עובר צל האדם ואינו נראה, סימן שהוא יעבור מהעולם הזה. (כאן רבי יצחק מקשר את המילה צלם למילה צל). (ועוד הוכחה) **אָמַר לֵיהּ** אמר לו: **וּמֵהָכָא** ומכאן: **דִּכְתִיב (איוב ח 9): כִּי צֵל יָמֵינוּ עָלֵי אָרֶץ.**

- **אָמַר לֵיהּ: כָּל אִלֵּין מִלִּין דְּאַתְּ בָּעֵי, עֲבִידְנָא** כל מה שאמרת, אקיים. **אֲבָל בָּעֵינָא מִינָּךְ דְּבְהַהוּא עַלְמָא, תְּבָרֵיר דּוּכְתָּאי גַּבָּךְ** אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תבחר לי מקום על ידך **כְּמָה דַּהֲוֵינָא בְּהַאי עַלְמָא** כמו שהיינו בעולם הזה.

בָּכָה רִבִּי יִצְחָק וְאָמַר: בְּמָטוּ מִינָּךְ בבקשה ממך, **דְּלָא תִּתְפָּרֵשׁ מִנָּאי כָּל אִלֵּין יוֹמִין** אל תיפרד ממני בימים האלה.

אֲזִלוּ לְגַבֵּיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן הלכו אצל רבי שמעון, **אַשְׁכְּחוּהוּ דְּהֲוָה לָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא** מצאו אותו עוסק בתורה. **זָקִיף עֵינוֹי רִבִּי שִׁמְעוֹן, וְחָמָא לְרִבִּי יִצְחָק, וְחָמָא לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת דְּרָהִיט קַמֵּיהּ, וְרָקִיד קַמֵּיהּ.** רבי שמעון הרים את עיניו, ראה את רבי יצחק וראה גם את מלאך המוות שרץ ורוקד לפני.

---

[1] קטע זה היה נהוג אצל יהודי תימן לקרוא אותו בכל יום בימי שבעה ימי אבלות.

קָם רִבִּי שִׁמְעוֹן, אָחִיד בִּידֵיהּ דְּרִבִּי יִצְחָק. קם רבי שמעון ולקח את ידו של רבי יצחק.

אָמַר: גּוֹזְרָנָא, מַאן דְּרָגִיל לְמֵיעַל, יֵעוּל. וּמַאן דְּלָא רָגִיל לְמֵיעָאל, לָא יֵיעוּל. אמר: אני גוזר שמי שרגיל להיכנס (אצלי), ייכנס. ומי שאינו רגיל להיכנס, לא ייכנס. **עָאלוּ רִבִּי יִצְחָק וְרִבִּי יְהוּדָה** נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, **קָטִיר מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְבַר.** קשר את מלאך המוות נשאר בחוץ. (מלאך המוות נשאר בחוץ בעל כרחו)

אַשְׁגַּח רִבִּי שִׁמְעוֹן, וְחָמָא דְּעַד כְּעַן לָא מָטָא עִדָּנָא התבונן רבי שמעון וראה שטרם הגיע זמנו (של רבי יצחק) **דְּהָא עַד תְּמַנְיָא שַׁעְתֵּי דְּיוֹמָא הֲוָה זִמְנָא** כי (נותרו לרבי יצחק) עוד שמונה שעות (של חיים) **אוֹתְבֵיהּ קַמֵּי רִבִּי שִׁמְעוֹן, וְהֲוָה לָעֵי לֵיהּ בְּאוֹרַיְיתָא** רבי שמעון הושיב אותו לפניו ולימד אותו תורה (כי עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ) **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן לְרִבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ:** בנו. **תֵּיב אַפְתְּחָא** שב בפתח (הבית), **וּמַאן דְּתֶחְמֵי, לָא תִּשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵיהּ** ואל תדבר עם אף אחד. **וְאִי יִבְעֵי לְמֵיעָאל הָכָא** אם יבוא מישהו וירצה להיכנס, **אוֹמֵי אוֹמָאָה דְּלָא לֵיעוֹל** תשביע אותו (בשבועה) שלא ייכנס.

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לְרִבִּי יִצְחָק: חָמִית דִּיוּקְנָא דְּאֲבוּךְ יוֹמָא דָּא, אוֹ לָא? האם ראית את דמות אביך או לא? **הָא תָּנִינָן** הרי שנינו: **בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נָשׁ אִסְתַּלַּק מֵעַלְמָא, אֲבוֹי וְקֶרֶיבוֹי מִשְׁתַּכְּחִין תַּמָּן עִמֵּיהּ,** בשעה שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו (שנמצאים בעולם האמת) נמצאים שם, **וְחָמָא לוֹן וְאִשְׁתְּמוֹדַע לוֹן** והוא רואה אותם ונודע להם, **וְכָל אִינוּן דְּהֲוָה מְדַוֵּרֵיהּ גַּבַּייהוּ בְּהַהוּא עַלְמָא בְּדַרְגָּא חַד,** וכל אותן הנשמות (ששוות לו) בדרגתן באות, **כֻּלְּהוּ מִתְכַּנְּשֵׁי וּמִשְׁתַּכְּחֵי עִמֵּיהּ,** כולן מתכנסות ונמצאות עמו, **וְאָזְלִין עִם נִשְׁמָתֵיהּ, עַד אֲתַר דְּתִשְׁרֵי בְּאַתְרֵיהּ.** והולכות עם נשמתו עד המקום שתשב.

אָמַר, עַד כְּעָן לָא חָמֵינָא. עד עכשיו, לא ראיתי.

אַדְּהָכִי בינתיים **קָם רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: מָארֵי דְּעַלְמָא** ריבונו של עולם! **אִשְׁתְּמוֹדַע רִבִּי יִצְחָק לְגַבָּן, וּמֵאִנּוּן שִׁבְעָה עַיְינִין דְּהָכָא הוּא.** רבי יצחק נודע אצלנו והוא מאותם שבעה עיניים (תלמידים) שנותרו בחיים לאחר האדרה רבא קדישא, התאספות חבורתו של רשב"י, לשם גילויים של סודות קבלה שלא התגלו עד אז, פרשת נשא.)

הָא אַחִידְנָא בֵּיהּ, וְהַב לִי הנה אני אוחז בו (ברבי יצחק), תן לי אותו. **נָפַק קָלָא וְאָמַר,** יצאה בת קול ואמרה: **כּוּרְסְיָיא דְּמָארֵיהּ קְרִיבָא בְּגַדְפּוֹי דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן** כסא הכבוד קרוב לכנפי רבי שמעון (תפילתך נתקבלה), **הָא דִּידָךְ הוּא, וְעִמָּךְ תַּייְתֵיהּ בְּזִימְנָא דְּתִיעוֹל לְמִשְׁרֵי בְּכוּרְסְיָךְ.** הרי הוא שלך, ואתה תביא אותו כשתיכנס ותשב על כסאך (תביא אותו עמך כשתפטר מן העולם).

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן, וַדַּאי. הסכים רבי שמעון לדברים.

אַדְּהָכִי בינתיים, **חָמָא רִבִּי אֶלְעָזָר דְּהֲוָה אִסְתַּלִּיק מַלְאַךְ הַמָּוֶת** רבי אלעזר (ישב בפתח) וראה באותו רגע שהסתלק מלאך המוות.

וְאָמַר, לֵית קוּפְטָרָא דְּטִיפְסָא, בְּאֲתַר דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי שְׁכִיחַ. (אמר בזעם): אין גזר הדין מתקיים במקום בו נמצא רבי שמעון בר יוחאי).

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לְרִבִּי אֶלְעָזָר בְּרֵיהּ בנו: **עוֹל הָכָא, וְאָחִיד בֵּיהּ בְּרִבִּי יִצְחָק** כנס לכאן ואחוז ברבי יצחק. **דְּהָא חָמֵינָא בֵּיהּ דְּמִסְתָּפֵי.** כי ראיתי שהוא מפחד.

עָאל רִבִּי אֶלְעָזָר, וְאָחִיד בֵּיהּ נכנס רבי אלעזר ואחז (ברבי יצחק). **וְרִבִּי שִׁמְעוֹן אַהֲדַר אַנְפֵּיהּ וְלָעֵי בְּאוֹרַיְיתָא** רבי שמעון החזיר את פניו (וחזר) ללימוד התורה.

נַיְים רִבִּי יִצְחָק, וְחָמָא לְאֵבוֹי. נרדם רבי יצחק וראה את אביו (בחלום).

אָמַר לֵיהּ: בְּרִי. אמר לו: בני. **זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי** אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא. **דְּהָא בֵּין טַרְפֵי אִילָנָא דְּחַיֵּי דְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן** (כי המקום שלך) נמצא בין העלים של עץ החיים שבגן עדן. **אִתְיְהִיב אִילָנָא רַבָּא וְתַקִּיף בְּתָרִין עָלְמִין** ניתן לך עץ גדול וחזק בשני עולמות. **רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי הוּא** והוא רבי שמעון בר יוחאי. **דְּהָא הוּא אָחִיד לָךְ בְּעַנְפּוֹי** והוא זה שאוחז אותך בענפי האילן. **זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּרִי.** אשרי חלקך, בני.

אָמַר לֵיהּ אמר לו: **אַבָּא, וּמָה אֲנָא הָתָם.** אבא, ומה אני שם? (איזה מקום הכינו לי בעולם הנשמות)?

אָמַר לֵיהּ אמר לו: **תְּלַת יוֹמִין הֲוֹו דְּחָפוּ אִדְּרָא דְּמִשְׁכָּבָךְ** בשלושה ימים האחרונים, הכינו (כאן בשמים) את מקום מנוחתך. **וְתַקִּינוּ לָךְ כְּיַוֵּן פְּתִיחָן, לְאַנְהָרָא לָךְ מֵאַרְבַּע סְטָרִין דְּעָלְמָא** תיקנו לך חלונות פתוחים כדי להאיר לך מארבע רוחות העולם. **וְאֲנָא חָמֵינָא דּוּכְתֵּיךְ וְחָדֵינָא** כשראית את מקומך, שמחתי. **דַּאֲמֵינָא זַכָּאָה חוּלָקָךְ בְּרִי** שאמרתי אשרי חלקך בני. **בַּר דְּעַד כְּעָן, בָּרָךְ לָא זָכֵי בְּאוֹרַיְיתָא.** (אבל הצטערתי על דבר אחד), שעד עכשיו, לא הספקתי ללמד תורה לבנך (יוסף).

וְהָא הַשְׁתָּא הֲוֵי זְמִינִין לְמֵיתֵי גַּבָּךְ תְּרֵיסַר צַדִּיקַיָּא דְּחַבְרַיָּא, הרי התכוננו שתים עשרה נשמות של צדיקים לצאת לקראת נשמתך (באהבה), **וְעַד דַּהֲוֵינָא נָפְקֵי אִתְעַר קָלָא בְּכֻלְּהוּ עָלְמִין** ולפני שיצאו הכריז קול בכל העולמות, **מַאן חַבְרִין דְּקָיְימִין הָכָא** מי החברים העומדים כאן? **אִתְעֲטָרוּ בְּגִינֵיהּ דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן** התעטרו בזכות רשב״י. **שְׁאֶלְתָּא שָׁאִיל, וְאִתְיְהִיב לֵיהּ.** קיבל הקב״ה את תפילת רשב״י (להאריך את חיי רבי יצחק).

וְלָא דָּא בִּלְחוֹדוֹי ולא זו בלבד, **דְּהָא שִׁבְעִין דּוּכְתֵּי מִתְעַטָּרָן הָכָא דִּילֵיהּ** כי שבעים מקומות מתעטרים כאן עבורו **וְכָל דּוּכְתָּא וְדוּכְתָּא פָּתְחִין פְּתִיחָן לְשִׁבְעִין עָלְמִין** ובכל מקום פתוחים פתחים לשבעים עולמות. **וְכָל עַלְמָא וְעַלְמָא אִתְפַּתַּח לְע׳ רְהִיטִין** ועל עולם נפתח לשבעים רצים **וְכָל רְהִיטָא וּרְהִיטָא אִתְפַּתַּח לְשִׁבְעִין כְּתָרִין עִלָּאִין** וכל רץ נפתח לשבעים כתרים עליונים, **וּמִתַּמָּן אִתְפַּתָּחוּ אֲרָחִין לְעַתִּיקָא סְתִימָאָה דְּכֹלָּא** ומשם נפתחו דרכים לעתיק, נסתם הכל, **לְמֶחֱמֵי בְּהַהוּא נְעִימוּתָא עִלָּאָה דְּנָהֲרָא, וּמְהַנְיָא לְכֹלָּא** לראות באותה נעימות המאירה ומהנה את הכל, **כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר)** , כמו שכתוב: (תהלי׳ כז 4): **לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ. מַהוּ וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ? הַיְינוּ דְּכְתִיב, (במדבר יב 7): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.**

אמר ליה אמר לו: **אבא, כמה זמנא יהיבו לי בהאי עלמא?** אבא, כמה זמן נשאר לי לחיות בעולם הזה?

אמר ליה אמר לו: **לית לי רשותא** אין לי רשות (להודיע לך) **ולא מודעי ליה לבר נש** ולא נודע לבן אדם **אבל בהלולא רבא דר׳ שמעון תהא מתקן פתוריה** אבל בשמחה הגדולה של רשב״י (ביום בו יגלה סודות עליונים) אתה

תהיה שם עורך השולחן **כמה דאת אמר** כמו שכתוב **(שיר ג 11): צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ.**

אדהכי, אתער רבי יצחק והוה חייך ואנפוי נהירין בינתיים, התעורר רבי יצחק, חייך ופניו מאירות. **חמא רבי שמעון ואסתכל באנפוי.** ראה אותו רבי שמעון והתבונן בו.

אמר ליה: מלה חדתא שמעתא? האם שמעת דבר חדש?

אמר ליה: ודאי.

סח ליה סיפר לו. **אשתטח קמיה דרבי שמעון** השתטח רבי יצחק לפני רבי שמעון. **תאנא מההוא יומא הוה רבי יצחק אחיד לבריה בידיה** מאותו יום, אחז רבי יצחק את (יוסף) בנו **ולעי ליה באורייתא ולא הוה שבקיה** לימד אותו תורה ואינו עוזב אותו. **כד הוה עאל קמיה דרבי שמעון אותביה לבריה לבר** כשהיה נכנס אצל רבי שמעון היה משאיר את בנו בחוץ **ויתיב קמיה דרבי שמעון** והיה יושב לפני רבי שמעון **והוה קרי קמיה** והיה קורא לפניו: **(ישעי' לח 14): ה'! עָשְׁקָה לִּי עָרְבֵנִי.** מחלתי עשקה אותי אבל היה לי לערב וחלץ אותי מעושקיי.